

ספר

מקרא קדש

עם

ליקוטי דינ"א

על הלכות יום טוב וחול המועד

והוא חלק שני מספר נזר ישראל

הוא מסודר בסדר א"ב כל הדינים מהלכות יום טוב וחול המועד מראשו ועד סופו בקיצור משו"ע וט"ז ומג"א. ועוד נוסף לזה חידושי דינים תילי תילים של הלכות ממקור מים חיים. מהפוסקים אשר הם לנו לעינים. ובראשם הלא המה. אלי' רבה ותוספת שבת. ושלחן עצי שטים וזכור לאברהם ומחצית השקל ופרי מגדים. ושו"ע הרב בעל התניא. וגם מהרבה שו"ת ראשונים ואחרונים. הנחוצים מאוד לכל איש לידע איך להתנהג בבית ובשדה ובלכתו בדרך. והוא שוה לכל נפש אדם. דברים המאירים כספירים. מזוקקים שבעתים להשיע לבב האנשים. אשר לדבר ה' זו הלכה הם שוקקים. ואף בעלי הוראה אשר עיניהם כיונים על אפיקי הפוסקים הקדמונים. תתענג רוחם ונפשם. כי ימצאו בזה הרבה דינים מהאחרונים. אשר לא העירו הראשונים. ומקור מחצבתם מכל פרטי הדינים מצוין במקומם מקום מנוחתם בהרי קודש יסודתם:

ועוד נמצא בחלק זה הרבה סימנים מדינים מלוקטים השייכים להלכות **שבת ויום טוב** אינם נמצאים בשו"ע בהלכות שבת ויו"ט רק המה מפוזרים בד' חלקי השו"ע. וגם הרבה דינים השייכים לפסח ר"ה י"כ סוכות. היינו דינים הנוגעים לכללי מלאכה ומוקצה ביו"ט כגון טלטול חמץ ושופר ואתרוג ולולב. ומסודר ג"כ ע"ד הנ"ל מלוקט מהרבה שו"ת ראשונים ואחרונים. ובסדר יפה מאוד אשר כל איש יתענג בזה כי ימצאו מבוקשם כל דין ודין בנקל:

כל אלה הוא פעולת כבוד הרב וכו'

מוה' ישראל מתת' אוערבאך צ"ל

אבדק"ק בוסק

בעהמח"ס אלפי ישראל. אמרי בינה. וחידושי ש"ס. מקוה ישראל. שמירת הנפש. חידושי גאונים.

בן הרב הצדיק סבא קדישא חסידא ופרישא מוה' נחמן זאב זללה"ה ממאניסטריץ
בהרב הצדיק הגאון האמיתי המפורסים בכל קצוי ארץ איש אלקים קדוש מופת הדור
קכש"ת מו"ה דוד צבי זצוקלה"ה האבדק"ק קרעמיניץ ומאהלוב ושאר ק"ק

(נוסח שער דפו"ר)

ועתה יוצא לאור עולם במהדורה חדשה ומפוארת,

בתוספת אלפי מראי מקומות וצינונים עם ביאורים ומקורות

על ידי בן בנו

נחמן זאב אוערבאך

ירושלים

שנת תשפ"ה לפ"ק

בסיעתא דשמיא

כל הזכויות שמורות

הואיל והושקעו במהדורה זו הון רב ויגיעה רבה, לכן ע"פ דין תורתינו, ולהבדיל עפ"י הזכויות בכל המדינות, אנו אוסרים בכל תוקף כל הדפסה, צילום והעתקה, כולל העתקה חלקית, וכן אין לעשות שימוש מסחרי בחומר הנדפס בכל המדורים. ואין הספר נמכר אלא על מנת שלא יעשה בו שימוש שלא כדין, ושארית ישראל לא יעשו עולה.

הפצה והזמנות:

'היכלי תורה'

באירופה	בארצ"ב	בארץ ישראל
44-191-430-0333	718-437-0054	טל: 02-9924603
44-191-430-0555	718-437-3514	פקס: 03-5435884

הארות ותיקונים יתקבלו בברכה

פקס 03-5423180

נדפס בארץ ישראל

Printed in E. ISRAEL

נדפס על נייר חו"ל שאין בו חשש חילול שבת

עימוד ועיצוב: ש"ס

• תולדות הגאון רבי ישראל מתתיהו אויערבך זי"ע •

אב"ד בוסק וגוואזדזיץ, מחבר ספר "נזר ישראל"

בין הני גאוני ארץ אותם שתל הקב"ה בכל דור ודור, נמנה הגאון הגדול המאיר לארץ ולדורים עליה, הגה"ק רבי ישראל מתתיהו אויערבך זי"ע, אשר האיר את פני כותל המזרח בין גדולי ישראל בפסיקותיו ובחיבוריו המפליאים בהם הורה לעם מבקשי דרך חיים דבר ה' זו הלכה, בלמדם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון.

אור יקרתו של רבי ישראל מתתיהו זי"ע האיר על פני ארץ בשנת תקצ"ח^[א], אז נולד לאביו הגאון הגדול רבי נחמן זאב זי"ע, שכינה אז כרב ואב"ד מאניסטרישץ (השוכנת במחוז טרנופול שבאוקראינה, בסמוך לעיר סטאניסלאב).

• אילן רב פארות •

כחוליית זהב בשלשלת הקודש של המשפחה אשר נודעה לשם ולתהילה כמשפחה של גאוני עולם משך כמה וכמה דורות, התחבר גם רבי ישראל מתתיהו לשושילתא דדהבא, ואף הוא עשה חיל בתורה, כאשר כבר מגיל צעיר בוצין בוצין מקטפיה ידיע, שותה בצמא את דברי תורתו של אביו הגאון, ואת דברי הדרכתו, כשאביו גם מדריכו על דבר אמת בעינא פקחא, למען ילך בדרך טובים וארחות צדיקים ישמור.

ואמנם עמלו של אביו בחינוכו הטהור והשקתו ממבועי מעיינות התורה, ניכר על הילד, וכבר במעלליו התנכר נער ושמעו ויצאו לשם ולתהילה בכל קצוי ארץ כילד יניק וחכים העושה חיל בלימודו ומתגדל על מבועי התורה הקדושה, כשכל רז לא אניס ליה בכל מכמני ומקצועות התורה.

עד כדי כך פקע שמיה כגאון וכעילוי, עד שגם טובי הלמדנים היו נושאים ונותנים עמו במלחמתה של תורה ולנים עמו יחדיו בעומקה של הלכה מתוך ריתחא דאורייתא. ורבי ישראל מתתיהו הצעיר, שעדיין היה בשנות הבחרות שלו, הראה את רוב חילו בתורה הקדושה, ואת עומק ידיעותיו ויגיעותיו לאמיתה של תורה, עד שכל העם עונים אחריו מקודש מקודש.

כבר בהיותו ילד נשא ונתן בהלכה עם הגאון הגדול רבי יוסף שאול נתנזון זצוק"ל רבה של לבוב (לעמברג), בעל שו"ת 'שואל ומשיב', וכפי הידוע, בשנת תרכ"ט הסמיכו הגאון בעל 'שואל ומשיב' לרבינו רבי ישראל מתתיהו להוראה - יורה יורה ידין ידין.

כבר עשרין וארבע שנין וכו'. ואם בשנת תרכ"ב היה רבינו בן כ"ד שנים, הרי שהוא נולד בשנת תקצ"ח. (להוציא ממקורות אחרים שכתבו כי רבינו נולד בשנת תקצ"ט. שהרי מדברי רבינו עצמו מוכח - תקצ"ח).

[א] דבר זה מוכח מדברי רבינו בעצמו אשר כתב בהקדמתו לספרו "אלפי ישראל". ואלו דבריו: **"והנה זה ימים כבירים אשר כתבתי חיבור הלז, כי עוד בשנת תבר"ך לפ"ק לקחתי ההסכמות, ואז הייתי**

• אוצר כלי חמדה •

בהגיעו לפרקו, פרק 'האיש מקדש' נלקח רבינו כחתן לבתו הצעירה של הגאון רבי משה צבי הירש הורוויץ מייזליש זצוק"ל, בנו של הגאון הגדול רבי אביגדור הורוויץ זצוק"ל רב ואב"ד קאמינקא, שהיה מיוצאי חלציהם של גאונים גדולים ומופלגים ביותר. ומשפחתם נמנתה על אחת המשפחות המיוחסות ביותר בעם ישראל במשך כל הדורות, ששרשיה נטועים למעלה בקודש אצל מצוקי ארץ אשר האירו את שמי העולם בצדקותם ובגאונותם ובקדושתם היתירה^[ב].

• גזע קודש מחצבתו •

ואלו היו אבותיו של חותן רבינו, שמותם למשפחותם לבית אבותם, מצוקי ארץ למעלה בקודש שרבינו נמנה על יוצאי חלציהם: רבי משה צבי הירש היה בנו של הגאון רבי אביגדור הורוויץ זצ"ל אבד"ק קאמינקא, בן הגאון החסיד המפורסם מו"ה אברהם זצ"ל אבד"ק לוצקא, חתן הרב הגאון המפורסם רבי אשר זצללה"ה אבד"ק נארוול, שהיה חתנו של הגאון הנודע הק' מו"ה רבי מאיר הלוי הורוויץ אבד"ק טיקטין, בן הגאון רבי אריה לייביש זצוק"ל אבד"ק טיקטין, בן הגאון הגדול רבי אשר זצוק"ל אבד"ק בעלזא, בן הגאון מו"ה צבי הירש זצוק"ל אבד"ק לבוב, נו"נ להגאון הנודע מו"ה זכריה מענדיל זצוק"ל הנקרא בשם 'זכריה הנביא'.

רבי אברהם אבד"ק לוצקא היה בנו של הגאון רבי מנחם מאניס זצוק"ל מדובנא רבתי [שהיה חתן הרה"צ רבי אברהם יעקב זצוק"ל בן הגאון רבי ישעיה זצוק"ל אבד"ק קוואלי, בן הרב רבי נתן נטע זצוק"ל, נכדם של הגאון המקובל ה"מגלה עמוקות" זי"ע והרבי ר' העשיל זי"ע מקראקא], בנו של הגאון רבי אביגדור זצוק"ל מירושלים (שהיה נו"נ להגאון רבי משה מלובלין זצוק"ל בעל "מהדורא בתרא" על המהרש"א, חתן הגאון הגדול רבי שמואל איידליש זי"ע, רבינו המהרש"א, ומיוצ"ח של רבינו הרמ"א זי"ע), בנו של הגאון

חיים אמר, כי מה שאמר הבעש"ט אודות ג' המשפחות, המה משפחת הגאון ה'חכם צבי' זצללה"ה, ומשפחת הגה"ק רבי מאיר הלוי הורוויץ אב"ד טיקטין זצללה"ה (שחותנו של רבינו וכל משפחתו המה יוצאי חלציו - ראה בהערה הקודמת), והשלישית היא משפחת הבעש"ט עצמו ויוצ"ח.

וכאן מקום לציין, כי חותנו של רבינו **רבי משה צבי הירש** היה בן דודו של רבינו, שכן הוא כותב כי רבינו **ישראל מתתיהו נ"י בן אחי חמותי...** מו"ה נחמן זאב זצללה"ה **אויערבאך** (ראה לקמן בדברי השבח שכותב חותן רבינו על חתנו). דהיינו, רבי נחמן זאב אביו של רבינו היה דודו של רבי משה צבי הירש, בהיותו אחיו של חמותו.

[ב] מן הידוע הוא, כי משפחת הורוויץ היא אחת המשפחות העתיקות והמיוחסות ביותר בישראל, אשר רבים מבניה כיהנו כרבנים חשובים בערי ישראל, בקהילות עתיקות ומפוארות, המה אדירי התורה ארזי הלבנון אנשי השם אשר עמדו לישראל לנס ולתפארת. משפחה זו מתייחסת אחר רבינו זרחיה הלוי בעל 'המאור', מגזע שמואל הנביא ממשפחת הקהתי בן לוי בן יעקב אבינו ע"ה. וכבר אמר מרנא ורבנא **הבעש"ט הקדוש זי"ע**, ששלוש משפחות מצויות בישראל מיוחסות ונקיות דור אחר דור, כמ"ש 'אשר כרת את אברהם, ושבעתו ליצחק, ויעמידה ליעקב', והם משפחות שפירא הורוויץ ומרגליות. והרה"ק **רבי חיים מצאנז זי"ע בעל 'דברי**

מקרא סימן א קודש א

סימן א אפי' ביום טוב. ודין הטמנה בתנור מיום טוב לשבת. ואיך יתנהג בגבול הטיט לצרף ההטמנה ובו ט"ז סעיפים:

א בתנורים שלנו מתר לאפות ביום טוב אפלו בתנור חדש, ואין לחוש שהטיט מתיבש על ידי ההסק הראשון (א), ובלבד שלא יפיגם בצונן אחר הסקן כדי להקשותו ולחזקו, שהוא מתקן כלי. ואם הסקו יותר מדאי וחושש שלא תשרף הפת, מתר להפיגן בצונן (ב) (שו"ע ס"ה, ומג"א סי' תקז סק"י):

ב תנור וכירים חדשים אין סכין אותם בשמן, ולא טשין אותן במטלית, כדי להחליקן ולצחצחן ביום טוב [א] (שו"ע שם):

ג תנורים שלנו שאי אפשר לאפות בהם בלא גריפה, מתר לגרפו מהאפר והגחלים, אפלו במכבדת שטובלת במים, ואף על פי שהוא מכבה, כיון שאי אפשר בלא כף. וכשם שמתר להבעיר לצרף אכל נפש, כך מתר לכבות לצרף אכל נפש (ג) (שם):

ד אחר שכבר גרף התנור, אם נשאר עוד גחלים קטנים שאין מעכבין האפי' ורוצה

ליקוטי רימ"א

(א) במג"א (הקדמה) נסתפק בזה אם מותר להסיק היסק הראשון בתנור חדש, כיון דהטיט מתייבש ונגמר ביום טוב, ועל כן כתב באשל אברהם ריש הסימן דרק אם היה אנוס היינו שנגמר סמוך ללילה אז שרי לאפות בתנור חדש, כיון שלא היה נגמר קודם יום טוב, אבל בלאו הכי לא. וכן תנור בית החורף יש לאסור להסיק היסק ראשון ביום טוב כל זמן שהטיט לח, ע"כ. אבל בשו"ע הרב בקונטרס אחרון (סק"א) העלה להלכה כמו שכתבתי בפנים, וכן כתב בבאר היטב (סק"א). ועיין מה שכתבתי לקמן סימן מה סק"ב. ועיין לקמן סימן ב' ס"ח לענין ביטול בקדרה חדשה ביום טוב: (ב) והיינו כמבואר לקמן סעיף ד'. ועיין לקמן בסימן כד איזה מלאכות המותרים לעשות ביום טוב לצורך

אוכל נפש: (ג) אבל אם התנור גדול וגרף מקצתו, ואפשר לאפות באותו מקצת אלא שהוצרך לכבדו שלא יגע בפת ויחרך, אסור, דבכיובי לא אמרינן מתוך שהותר לצורך אוכל נפש הותרה שלא לצורך, כיון שאין המלאכה לעשות באוכל נפש עצמו, ואפילו לצורך אכילה דוקא בשעה שמתקן האוכל שרי לכבות ולא קודם לכן (מג"א סק"ח), ומשמע דגריפת התנור הוי כמכבה בשעה שמתקן את האוכל, כיון דמיד אחר הגריפה הוא אופה, וכן משמע במג"א ומחצית השקל סק"א, יעויין שם. ואפילו במכבדת שלא טיבלה במים אסור לגרוף אם אפשר לאפות בלא גריפה, לפי שבגריפה זו הוא מכבה מקצת הגחלים (שו"ע הרב ס"ב), אבל יכול לגרוף על ידי עכו"ם (אליה רבה סק"ט):

ציונים וביאורים

[א] מפני שהוא מתקן כלי ביום טוב (שו"ע הרב ס"י).

לכבדן לַיָּפוֹת הַפֶּת אָסוּר (ד), אָפְלוּ לֹא טוֹבֵל הַמִּכְבֶּדֶת בְּמִים^[ב], אָבֵל אִם הֵסֵק הַתַּנּוּר בְּיוֹתֵר וְחוֹשֵׁשׁ שְׁלֹא תִשְׁרַף הַפֶּת, מִתֵּר לְטַבֵּל הַמִּכְבֶּדֶת בְּמִים וּלְכַבֵּד הַתַּנּוּר, אָפְלוּ לֹא נִשְׁאַר שָׁם רַק גָּחָלִים קִטְנִים, וְאֵף עַל פִּי שְׁמִכְכָּה אוֹתָם^[ג] (מג"א שם ס"ק יב):

ה אַחֲרֵי שֶׁכִּבְדוּ הַתַּנּוּר אָסוּר לְטַבֵּל הַמִּכְבֶּדֶת בְּמִים לְכַבּוֹתָהּ שְׁלֹא תִשְׁרַף (ה) (מג"א שם):

ו בַּתַּנּוּרִים שֶׁלִּנְגוּ אָסוּר לְאַפּוֹת פֶּת יוֹתֵר מִמָּה שֶׁצָּרִיף לוֹ בּוֹ בְּיוֹם (ו) (שו"ע שם ס"ו):

ז אִם נְלוּשָׁה עֶסֶה שֶׁל מִצּוֹת בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב שֶׁל פֶּסַח סְמוּךְ לַחֲשֻׁכָּה, וְלֹא הִסְפִּיק לְאַפּוֹתָהּ עַד שֶׁחֲשֻׁכָּה, אִם יֵשׁ לוֹ מִצּוֹת עַל יוֹם טוֹב וְאֵין דַּעְתּוֹ לְאַכֵּל מִזֶּה הָעֶסֶה עַד יוֹם טוֹב שֵׁנִי אוֹ חֵל הַמּוֹעֵד, אָסוּר לְאַפּוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב, אֵף עַל פִּי שֶׁאִם לֹא יֵאָפֶה תַּחֲמִיץ, וְאֵין לוֹ תִּקְנָה אֲלֵא אִם כֵּן יִגְמַר בְּדַעְתּוֹ לְאַכֵּל בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן כְּזֵית מִכָּל מִצֵּה וּמִצֵּה שֶׁאֵפֶה מִעֶסֶה זֶה (ז), אֲזִי מִתֵּר לְאַפּוֹתָהּ אָפְלוּ יֵשׁ לוֹ מִצּוֹת שֶׁאֵפֶה

ליקוטי רימ"א

כשצריך לאכול פת, אבל אם אין צריך לאכול רק שרוצה להערים לאכול מעט ממנו אסור. ועיין בבאר היטב (סק"ו) שכתב ובאליה רבה (ס"ק טו) כתב דבתנורים שלנו אסור בכל ענין, ע"כ. ובשו"ע הרב (סי"ט) כתב דבשעת הדחק כגון מי שלא הניח עירובי תבשילין וצריך לו פת לשבת, יש לסמוך על הרש"ל ומותר לאפות בערב שבת קודם אכילת שחרית לצורך שבת, אם הוא צריך לפת אחת בו ביום עצמו, ע"כ. ועיין לקמן סימן כז לענין לקנות פת מעכו"ם שאפה ביום טוב: (ז) ועיין בחיי אדם כלל פה ס"ג שכתב גם כן וז"ל: אם לש עיסה מערב יום טוב לצורך אחר יום טוב, ולא הספיק לאפותה

(ד) ובאליה רבה (סק"ט) מקיל על ידי עכו"ם לגרוף פעם שנית מגחלים קטנים כדי ליפות (משבצות זהב סק"ו): (ה) ואף אם יצטרך לה עוד שרוצה לאפות בו ביום, אם אפשר לו להשאל מכבדת אחרת אסור לכבותה אף על פי שתשרף כולה (שו"ע הרב סט"ו), ועל ידי עכו"ם כהאי גונא צ"ע (אשל אברהם סק"ב): (ו) היינו דבתנורים שלהם היה מותר לאפות תנור מלא פת, אף שלא היה צריך רק לפת אחת, שהפת היה נאפה יפה כשהתנור מלא, אבל בתנורים שלנו לא שייך זה. ועיין במג"א (ס"ק יד) שכתב דאף בתנורים שלנו הרש"ל מתיר לאפות יותר ממה שצריך לו, ובלבד שלא יערים, היינו

ציונים וביאורים

והר"ן על הר"ף (פ"א יט. מה"ט) כתב דלא דמי לליבון רעפים דאסורין לעיל דהתם תקונו של כלי קודם לתשימי שמשמש בו אבל כאן בשעת תשימו. והמרדכי (פ"א רמז מל"ז) כתב דהך ברייתא ר' יהודה היא דשרי מכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשות מערב יו"ט והכי הלכתא. והנפקא מינה בין אלו הטעמים הוא כשמשתמש בו במקום שחוסמו בודאי, דלשיטת התוס' אסור ולשיטת הר"ן מותר, וכן כשמשתמש בודאי קודם שמשתמש בו, דלהר"ן והתוס' אסור ולהמרדכי אם אי אפשר לעשותו מערב יו"ט מותר.

[ג] המגן אברהם (מק"י יב) כתב דאף על פי שהבית יוסף מדייק בדברי המגיד משנה שמותר לגרוף כדרכו בחול ואינו חושש, מיהו זיל בתר טעמא דכתב המגיד משנה: 'הואיל ואי אפשר בלא כן' ומשמע דאם אפשר לאפות בלא גריפה אסור, לכן כתב המג"א דיש להחמיר לפי שאין זה אוכל נפש כיון דאפשר גם בלא זה.

[ג] בטעם ההיתר נחלקו הראשונים דבתוספות (פ"א לז. ד"ה ואין מפיגין) משמע שהטעם הוא דהוי דבר שאינו מתכוין ולא הוי פסיק רישא משום שאינו חוסמן בודאי.

מבעוד יום, דְּשָׁרִי לְהַעֲרִים וְלֹא אֲנִי רוֹצֶה לֵּאכֹל פֶּת חֻמָּה, וְהוּא שְׂקִימִים הָעֲרָמְתוֹ וְיֵאכֹל מִכָּל מִצָּה וּמִצָּה בְּיוֹם טוֹב רָאשׁוֹן [ד] (מג"א סק"א, שו"ע הרב סי' תנח ס"ז):

ח מִתֵּר לְאִפּוֹת בְּיוֹם טוֹב פִּתִּין גְּדוֹלִים, וְלֹא חִיּוּשֵׁינָן שְׁמִתוֹךְ כֶּף יָבּוּא לְאִפּוֹת יוֹתֵר מִמָּה שְׁצָרִיךְ [ה] (שו"ע סי' תקו ס"ה):

ט הִיָּה לוֹ קִמַּח אוֹ עֶסֶה בְּשִׁתְּפוּת עִם הָעֶכָּרִים, אֲסוּר לְאִפּוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב [ו], אֲלֹא יִחְלֶקְנָה וְיֵאָפֶה אֶת שָׁלוֹ (ח) (שם ס"ו):

י אִם יֵשׁ לְאָדָם הֶרְבֵּה פֶת נִקְיָה, אִינוּ אוֹפֶה פֶת אַחֶרֶת בְּיוֹם טוֹב, אֲלֹא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ בְּנֵי בֵּית שְׂרָגִיל לְהַאֲכִילָם פֶת הַדְּרָאָה, אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ פֶת הַדְּרָאָה הֶרְבֵּה, יָכוֹל לְאִפּוֹת פֶת נִקְיָה לְצָרְךָ יוֹם טוֹב (ט) (שם ס"ז):

יא וְכָל זֶה אִם רוֹצֶה לְאִפּוֹת פֶת הַדְּרָאָה וְיֵשׁ לוֹ פֶת נִקְיָה, אֲבָל אִם רוֹצֶה לְאִפּוֹת פֶת נִקְיָה אֶף שֵׁשׁ לוֹ פֶת נִקְיָה שְׁנֵאָפֶה מְעַרֵב יוֹם טוֹב, אֲפֹלוּ הִכִּי יָכוֹל לֹאמֹר אֲכַל הַיּוֹם פֶת חֻמָּה וְיָכוֹל לְאִפּוֹת פֶת אַחֶרֶת (י) (מג"א סי' תנח סק"א). וְכִמּוֹ שְׁכַתְּבָתִּי לְעִיל סְעִיף ז' [ז]:

לִיקוּמֵי רִימ"א

הַדְּרָאָה, יֵאָפֶה תַּחֲלָה פֶת הַדְּרָאָה וְאַחֵר כֵּךְ פֶת נִקְיָה, אֲבָל לֹא לְהִיפֹךְ (אשל אברהם סק"טז). וּמִתֵּר לְכַתְּחֵלָה לְאִפּוֹת פֶת הַדְּרָאָה וְאַחֵר כֵּךְ פֶת נִקְיָה, אֶף שֶׁהִיָּה דִי לוֹ בִּפְת נִקְיָה (מג"א ומחצית השקל ס"ק טז): (י) אֲבָל אֲסוּר לְאִפּוֹת פֶת הַדְּרָאָה אִם יֵשׁ לוֹ פֶת נִקְיָה מְעַרֵב יוֹם טוֹב אֶף שֶׁרוֹצֶה בַּהֲפֶת הַדְּרָאָה שֶׁנֶּאֱפֶת עֵתָהּ (אשל אברהם

עד שחשכה, ואם יניח כך תפסיד, אם צריך באמת לאכול פת אחת והוא הפסד גדול, יש להתיר לעשות פיתין גדולים ולאפות, אבל לאפות על סמך שיאכל פת אחת אסור, ע"כ: (ח) ועיין לקמן סימן ו' באיזה ענין שמותר לאפות לצורך עכ"ם ביום טוב: (ט) ואף אם יש לו בני בית שרוצה לאפות עבורם פת

צִוּוֹנִים וּבִיאָוִרִים

[ז] רבינו פסק בעיסה שחציה של גוי שאסור לאפותה ומשמע דבכל גוני אסור, גם אם כל העיסה כולה היא פת אחת בלבד שחלק ממנה של הגוי, אולם לקמן כתב רבינו בסימן ו' סעיף ג' דבשכיל עכ"ם שהוא עבדו ושפחתו מותר להרבות באותה קדירה שמבשל בה לעצמו, וכתב שם בליקוטי רימ"א 'אבל אסור לאפות בשבילים, כיון דכל פת צריך טרחא בפני עצמו, ולכאורה לפי"ז בפת אחת שחלקה של עכו"ם שאין כאן טירחא בפני עצמה היה מקום להתיר, מיהו רבינו לא הזכיר היתר זה. ובשער הציון (סי' מקו סקנ"ו, סי' מקי סקנ"ט) דן בזה והניח בצריך עיון. ובשו"ת שבט הלוי (סי' סי' 15) תמה על השעה"צ שהרי מהתוס' בפסחים (מו: ד"ה הויל) מפורש לאיסור בין לפי הר"י בין לפי הרשב"א. וראה שם מה שהביא משו"ת ספר יהושע (סי' ל"ג) בדין זה. [ח] נראה דכוונת רבינו למה שכתב שם: 'והוא שיקיים

[ז] מקור דין זה הוא מהמגן אברהם (סי' תנח ס"ה), אלא שרבינו כתב שצריך שיאכל מכל מצה ומצה, ובמגן אברהם לא נזכר תנאי זה. אמנם בשו"ע הרב כתב טעם זה עי"ש, וכן במה שכתב בס' תקו סעי' יח. [ה] מקור דין זה הוא מהתוספות (פ"ה כז: ד"ה דנפשא) שכתב שפיתים גדולים ביותר אף שעושה גם לצורך חול הואיל ואין בו טורח כל כך התייר, משום דפת קטן יש בו טורח יותר בעריסת כל אחד, והיינו שאם צריך יותר מפת קטן עדיפא ליה למיעבד פתין גדולים ולמעט בטירחא, ואף שישאר מזה לצורך חול לית לן בה כיון שהוא ממעט בטירחא. ולפי"ז מה שכתב רבינו 'ולא חיישינן שמתוך כך יבוא לאפות יותר ממה שצריך', כונתו שאף על פי שכעושה פיתין גדולים קרוב הדבר שישאר לו מזה גם לצורך חול מותר משום שממעט טרחתו על ידי זה.

יב אָסור לעשׂות שׂאָר בַּיּוֹם טוֹב אֲלֹא עַל יְדֵי שְׁנוּי, מִפְּנֵי שֶׁהִיא אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתוֹ
מִעֲרָב יוֹם טוֹב^[ח] (שׁו"ע סי' תקו ס"ח):

יג כְּשֶׁחָל יוֹם טוֹב בְּעֶרֶב שַׁבָּת, רְאוּי לְהִקְדִּים וּלְהַטְמִין הַשְּׂאֵלִינִיט מִבְּעוֹד יוֹם,
שִׁיתְּפֶשֶׁל עַל כָּל פָּנִים כְּמֹאֲכָל בֶּן דְּרוֹסָא קֹדֶם חֲשֶׁכָה (י"א)^[ט] (משבצות זהב סוף
סי' רנט לדעת מג"א סי' תקכו בהקדמה):

יד מִתֵּר לְסֵתָם פִּי הַתְּנוּר בְּטִיט הַמִּגְבֵּל מִעֲרָב יוֹם טוֹב^[י], אֲבָל אָסור לְגַבֵּל טִיט

ליקוטי רימ"א

סימן תקו סקט"ז, ועיין לקמן סימן לג ס"ק יט
לענין פת שנאפה בעצי מוקצה: (י"א) ובשו"ת
שואל ומשיב מהד"ב ח"ב סימן י' מתיר
להטמין אף סמוך לבין השמשות, יעויין שם:

ציונים וביאורים

עירוב, ולא הוצרכנו לסברא דהואיל אלא לסעודת ליל
ש"ק, או בימי הגמ' שלא היו מטמינים והיו אוכלין
צונן למחר וזאת באפשר להכין מבעוד יום דליכא בזה
מצוה, ולפי זה להטמין לצורך סעודת ליל שבת לא
התיר השואל ומשיב היכא דלא נתבשל כמאב"ד מלפני
השבת, ורק בהטמנה לצורך מחר התיר.

[ח] הלכה זו מבוארת בר"ן (צ"ע י"ט. מדפי ה"ק) דאף על
גב דאיכא משום ממרח כשטח אותו בתנור,
היינו טעמא משום דמדינא בין גיבולו ובין טיחתו
מותרת בצורך אוכל נפש הוא, והרי הוא כהבערה גופה
לפי שבטיחה זו משתמר החום, אלא דגיבול אסור
משום שנראה כמגבל לצורך בנין. וכן כתב בשיטה
מקובצת (צ"ע ל"ג): בשם הרא"ה דלא נאסר אפילו גיבול
הטיט ביום טוב היכא דלא אפשר מבערב יום טוב,
כיון דצורך אוכל נפש הוא אלא משום חשש הרואין
שיאמרו דלבנין הוא צריך. ועל כן בגיבול אפר דליכא
למיחש שרי. ועדיין הוצרך לטעם הרשב"א ז"ל דאי
אפשר לגבל אפר מערב יום טוב ומשום הכי שרי. דאם
אפשר לגבלו מעי"ט חששו משום הרואין. מיהו
המאירי [שם] נחלק עליהם שכתב דמותר לאדם שיטוח
פי התנור ביום טוב שלא להתפזר חום התנור אילך
ואילך, ודוקא שנתגבל הטיט מערב יום טוב והכינוהו
לכך, אבל אין מגבלין אותו ביום טוב שהגיבול תולדת
לישה והרי הוא כמכשירין שאפשר לעשותן מבערב.
הרי שמדאורייתא אסור לגבל ביו"ט לצורך שריקת
התנור. ונראה שרבינו הלך בדרכם של הר"ן והרא"ה
שכתב בסעיף דלקמן בטעמא דהיתר גיבול אפר ביו"ט
משום שאינו נראה כמגבל לבנין, ולא כתב שמן התורה
מותר לגבל אפר, הרי שהאיסור בטיט הוא מפני הרואין
ולא משום לישה, והוא משום שהגיבול הוי אוכל נפש
עצמו ולא מכשירין ואילוולא חשש הרואין היה יכול
לגבל אפילו טיט ביו"ט.

הערמתו ויאכל מכל מצה ומצה' שאם יש לו פת נקיה
שאפה מערב יו"ט, ורוצה לאפות פת אחרת משום
שרוצה לאכול פת חמה מותר, אלא שצריך לאכול מכל
פת ופת.

[ח] רבינו סתם כאן כדברי השו"ע שאסור לעשות שאור
ביו"ט משום שאפשר לעשותו מערב יו"ט,
ומשמע מדבריו שאפילו לעשותו בשינוי לכתחילה
ביו"ט לא התיר, מיהו הגר"א ציין כאן לדברי הרמ"א
בסימן תצ"ה שכתב בהג"ה לסעיף א' שמכשירי אוכל
נפש אם לא עשאו מערב יום טוב מותר לעשותו ביו"ט
ע"י שינוי, והמג"א כתב שם (ס' מ"ה סק"ג) דעפ"י דברי
השו"ע בסימן תק"ד (ס"ב) מותר אף לכתחילה
להשהותו עד יו"ט ולעשותו ביו"ט בשינוי, אלא אם
כן בדבר שכשעשאו מעי"ט הוא טוב יותר שאז אסור
לעשותו ביו"ט ואפי' ע"י שינוי, והפרי מגדים שם
באשל אברהם כתב דשאור טוב יותר כשעשאו
מעי"ט, ולכן אין היתר לכתחילה להמתין מלעשותו
עד יו"ט, אבל ע"י שינוי התיר לעשותו אפילו ביו"ט,
וכן משמע דעתו של הגר"א בביאורו (ל"ה ס'), ומדברי
רבינו נראה דדעתו כהמג"א שאין להתיר באופן זה
אפי' ע"י שינוי.

[ט] דמדאורייתא אסור לבשל מיום טוב לשבת אלא
דשרי ע"י הואיל ואי מקלעי ליה
אורחים חזי ליה השתא נמי חזי ליה, ואף שאסור
מדרבנן, ע"י עירוב התירו, ולכן אסור לבשל סמוך
לחשיכה כשאין עוד שהות ביום לאכול ממנו, שהרי
אינו ראוי לבו ביום אף לאורחים, וכיון שהוא איסור
דאורייתא לא יועיל העירוב להתירו (מג"א ס"ט). וציין
רבינו בליקוטי רימ"א דהשואל ומשיב מתיר, והתירו
הוא דוקא בשאלינט דמיירי ביה רבינו שהוא מטמינו
למחר, וטעמו כיון דמנהגנו לענג שבת בחמין ביום ואי
אפשר בענין אחר, מותר לבשל מטעם מתוך ע"י

מְקָרָא   סִימָן א   קוּדְשִׁי   ה

בְּיוֹם טוֹב^א], וְאָפְלוּ טֵיט הַמִּגְבֵּל מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב צָרִיךְ שְׂהִיָּה דַעְתּוֹ עָלָיו מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה מִקְצָה, וְגַם שְׂהִיָּה תְלוּשׁ מִהֶקְרָקַע, כְּגוֹן טֵיט שְׂבָרְחוּב הָיִי תְלוּשׁ. וְאִם הָיָה דַעְתּוֹ עָלָיו מִתֵּר לְסִתָּם בּוֹ, וְאִין צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בּוֹ סִימָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, אֲבָל טֵיט שְׁעַל גִּבִּי שְׁפֶת הַנֶּהָר שֶׁהוּא מִחֲבֵר לְקֶרָקַע, אִין מוֹעִיל דַעְתּוֹ עָלָיו, אֲלֹא אִם כֵּן נִתְקוּ מֵאֲתָמוּל וְעָשָׂה בּוֹ סִימָן (יב) (שׁו״ע ס”ז, ומג”א ס”י תקז ס”ק טו):

מִן מִתֵּר לְגִבֵּל אֲפֹר (יג) אֲפְלוּ בְיוֹם טוֹב וְלְסִתָּם פִּי הַתְּנוּרָה, דְּבִאֲפֹר אִינוּ נִרְאָה כְּמִתְקֵן לְבִנְיָן, וְיֵשׁ אוֹסְרִין גַּם בְּאֲפֹר לְגִבֵּל בְּמִים רַק לְהַנִּיחוֹ עָלָיו כֶּף (יד) (שׁו״ע שם, מג”א ס”ק טז):

מִזֵּי יוֹם טוֹב שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אֲסוּר לְהִטְמִין בְּאֲבָנִים אֲפְלוּ שֶׁהֵם מִיִּחְדִּים

לִיקוּמֵי רִימ”א

יֵתֵן הַסְמֵרְטוּטִין בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב לְמִים וְלֹא יִסְחוּט בְיוֹם טוֹב רַק יֵתֵן כֵּךְ סָבִיב הַתְּנוּרָה, וְאִף דִּהוּי פָּסִיק רִישָׁא, לְצוּרֵךְ אוֹכֵל נֶפֶשׁ שְׂרִי. וְהֵנָּה יֵשׁ לֹמֵר דְּמוּטֵב בְּסְמֵרְטוּטִין וְלֹא יִסְחוּט, מֵטֵיט דְּמִלֵּאכָה דְּבֵר תוֹרָה מִמְרָח, וְאִם אֲפֹשֶׁר לְשִׁרּוֹת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, טוֹב (מִשְׁבָּצוֹת זֹהָב סוֹף ס”י רנט). וְעֵיין בְּמַחְצִית הַשֶּׁקֶל סוֹף סִימָן תְּקַז שֶׁכְּתֹב וו”ל: וְאִם הַתְּנוּרָה בּוֹעֵר הָאֵשׁ בְּתוֹכוֹ וְסוּתָמוּ, אִיכָא מִשּׁוֹם מִכְבָּה, ע”כ. וּמִשְׁמַע מִלְּשׁוֹנוֹ דָּאִם אִין שֵׁם אֵשׁ בּוֹעֵר רַק גַּחְלִים אֲפִילוּ לֹחֲשׁוֹת מוֹתֵר לְסוּתָמוּ, וְכַמְבּוֹאֵר בְּמַג”א סוֹף סִימָן רנט דְּבַגְחָלִים לֹחֲשׁוֹת אִינוּ חֲמוּר כֹּל כֵּךְ כַּאֲשֶׁר בּוֹעֵר, וְאִף דְּבִשְׁבַת אֲסוּר לְסוּתָמוּ אֲפִילוּ כְּשִׁישׁ שֵׁם רַק גַּחְלִים לֹחֲשׁוֹת (כְּמְבּוֹאֵר בְּחֶלֶק רֵאשׁוֹן סִימָן ו’ ח”ה סכ”א), אֲפִילוּ הִכִּי בְיוֹם טוֹב קִיל. וְעֵיין לְקַמֵּן סִימָן ב’ ס”ד דְּמוֹתֵר לְכִסּוֹת הַגַּחְלִים בְּכָלִי, יְעוּיִין שֵׁם:

(יב) וּבַחֲיֵי אָדָם כָּלֵל פַּה (ס”ו) כְּתֹב דָּגָם טֵיט שְׂבָרְחוּב הָיִי כְּמַחְבֵּר שְׁבִטֵל לְהֶקְרָקַע, וְלֹא מִהֵנִי רַק אִם הוּא תְלוּשׁ וּמוֹנַח בְּקֶרֶן זוּיָת וְדַעְתּוֹ עָלָיו מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב: (יג) וְהֵינּוּ בְּאֲפֹר שְׁמוּתֵר לְטִלְטֵל בְיוֹם טוֹב, כְּמְבּוֹאֵר לְקַמֵּן סִימָן מַג. יְעוּיִין שֵׁם אִיזָה אֲפֹר שְׁמוּתֵר לְטִלְטֵל וְאִיזָה אֲפֹר שְׁאֲסוּר: (יד) וְעַל יְדֵי עֲכוּ”ם יֵשׁ לְהֶקֶל (אֵלִיָּה רַבָּה ס”ק טז), וְהֵינּוּ בְּאֲפֹר אֲבָל לֹא בְטֵיט (חֲיֵי אָדָם כָּלֵל פַּה ס”ו), וּמוֹתֵר לְטוֹחַ פִּי הַתְּנוּרָה בְּגַלְלִי בְּקֶר שֶׁהִטִּילוּ בְיוֹם טוֹב וְלֹא הוּוּ נֹולֵד (אֵלִיָּה רַבָּה ס”י רנט ס”ק יא), וּבְסְמֵרְטוּטִין שְׁשׁוּרִין בְטֵיט וְסוּחֲטִין הַמִּים וְסוּתָמִין פִּי הַתְּנוּרָה בְיוֹם טוֹב עֶרֶב שַׁבָּת, יֵשׁ לֹמֵר דְּאֲסוּר מִשּׁוֹם סַחֲיטָה, וְטוֹב יוֹתֵר בְטֵיט מִבְּסְמֵרְטוּטִין כִּי שְׁמָא יִסְחוּט, דְּמִקְפִּיד עַל הַמִּים שֶׁלֹא יִזְוּבוּ לְתְנוּרָה, וְכִיּוֹן שֶׁאֲפֹשֶׁר לְסוּתָמוּ בְּלֹא סַחֲיטָה לֹא הָיִי כְּצוּרֵךְ אוֹכֵל נֶפֶשׁ, וְאִם אִין לוֹ טֵיט,

צִיּוּנִים וּבִיאּוּרִים

טוֹב אֲסוּר לַעֲשׂוֹתָן בְיוֹם טוֹב מִן הַתְּנוּרָה. הָרִי דְּסִבְרִיא לִיָּה דָּגָם לֵלֵא חֲשֵׁשׁ הָרָאִים אֲסוּר לְגַבֵּל בִּי”ט מִשּׁוֹם דִּהוּי מִכְשִׁירֵי אוֹכֵל נֶפֶשׁ וְלֹא אוֹכֵל נֶפֶשׁ עֲצָמוֹ כְּהַמְאִירֵי דְלַעֲלִיל.

א] לְדִבְרֵי רַבֵּינוּ לְכַאּוּרָה הִטְעָם הוּא מִשּׁוֹם חֲשֵׁשׁ הָרָאִים וְכַנ”ל בְּצִיּוּנִים לַעֲלִיל, אֲבָל הַשׁו”ע הֵרֵב כְּתֹב (פ’ מִקֵּן ס”ז) שֶׁהָרִי אֲפֹשֶׁר לְגַבֵּלוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְכֹל מִכְשִׁירֵי אוֹכֵל שֶׁאֲפֹשֶׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם

לכך שאין בהם משום מקצה, משום דהוי כמו בגין, ואם אי אפשר בענין אחר שאין לו במה להטמין מתר^[ב] (טו) (שורע ס"ו, ומג"א ס"י רנט סק"י):

סימן ב אש ביום טוב. שאסור להוציא ולהוליד אש ביום טוב. ודין הבערה ובאיזה ענין מתר לסדר המדורה שלא יהא בו משום עשית אהל ושלא יעשה דבר הגורם לכבוי ואם מתר לבשל בקדרה חדשה ביום טוב. ודין פבוי הדלקה ביום טוב ובו ט' סעיפים:

א אין מוציאין האש לא מן העצים ולא מן העפר כגון צפיעי הפקר, ולא מן המים שמקרבין נערת של פשתן אצל זכוכית לבנה מלאה מים שמניחין נגד השמש שיחזור נגהה להנערת ותדליק, ולא כל פיוצא בו, וכל זה אסור לעשות ביום טוב מפני שהוא מוליד דבר חדש (א)^[א], וגם היה אפשר לעשות מערב יום

ליקוטי רימ"א

להוציא אש ביום טוב, דלא התירה התורה מלאכת אוכל נפש ביום טוב אלא לתקן מה שיש כבר בעולם, אלא שלא היה ראוי לאוכלה בלא תיקון כמו בישול ואפיה, אבל להוציא ולהוליד שיהיה אוכל נפש דהיינו יש מאין, זה לא התירה התורה:

(טו) אסור להטמין בשאלינ"ט ביום טוב ערב שבת קדירות מים כדי שיהיה הבל רב, אם אין בהם צורך לשבת, אבל מספק שמא לא יהיה רוטב וכדומה שרי (אשל אברהם ס"י תקו סק"ד):

(א) עיין בט"ז (סק"א) שכתב דאף למאן דאמר דהבערה הוי אוכל נפש, אפילו הכי אסור

ציונים וביאורים

פוסקים סברי דטעם איסור המצאת אש הוא משום בורא דבר חדש, והיינו משום סרך מכה בפטיש, אמנם אין זה מכה בפטיש גמור ולא אסור משום טעם זה אלא מדרבנן. מיהו רבינו כתב גם טעמא דאפשר לעשותו מערב יו"ט והוא כדעת הרמב"ם בהלכות יום טוב (פ"ד ה"ז) (אף שלא הותר ביום טוב אלא להבעיר מאש מצויה, אבל להמציא אש אסור שהרי אפשר להמציא אותה מערב יו"ט. ולפי"ז הוי איסור דאורייתא.

ונפקא מינה לדינא בין שתי הטעמים הללו, אם מותר לומר לנכרי להדליק אש, דלטעמא דמוליד הוי איסורא דרבנן, א"כ לומר לנכרי הוי שבות דשבות דמותר לצורך גדול או לצורך מצוה, ועפי"ה הט"ז (סי' מקי סק"י) שמחת יו"ט מיקרי קצת מצוה להתיר שבות ע"י עכו"ם, וכן פסק רבינו בנוזר ישראל סימן מז סעיף ט' ובליקוטי רימ"א שם. וכן פסק גם בשבט הלוי (מ"ח סי' קא) דאמירה לגוי במקום צורך מצות סעודת שבת ויו"ט הוי שבות דשבות לצורך מצוה ושרי. מיהו לטעמא דאפשר לעשותן מערב יו"ט הוי איסורא דאורייתא והוי שבות אחד דלא התירו, לצורך מצוה או צורך גדול.

[ב] רבינו כתב בליקוטי רימ"א כאן דלהטמין בשאלינ"ט קדירות מים כדי שיהיה הבל רב אסור, אבל מספק שמא לא יהיה רוטב וכדומה שרי, ועל כרחך אין כוונתו להטמין בתוך השאלינ"ט קדירות מים דהרי זה אסור מטעם הטמנה בדבר המוסיף הבל, ואף דהחזו"א (א"ח סי' לו אות ג) כתב דבקדירה לא שייך הטמנה, מ"מ לדינא נוהגים כהכרעת הרמ"א וכמו שכתב בשו"ת שבט הלוי (מ"ג סי' מז) וכן כתב רבינו בנוזר ישראל סימן ו' חלק ט' סעיף ח' דשייכא הטמנה בקדרה. ועל כרחך כוונת רבינו כאן דמטמינין קדרות מים בתנור שמטמינים בו השאלינ"ט ואף שאין צורך בהם אלא לחמם התנור שיהיה בו הבל מרובה.

[א] רבינו ציין כאן בליקוטי רימ"א דברי הט"ז דלהוליד דבר חדש שלא היה בעולם יש מאין, גם ביו"ט לא הותר משום אוכל נפש, אך לא ציין מאיזה טעם יהיה אסור, נואין לדמותו להפשרת קרח שכתב רבינו בנוזר ישראל בחלק ב' מסימן ו' סעיף ט"ו דדמי לנולד, שעם לא הוליד יש מאין, אבל באש הוליד יש מאין וכתב המנחת שלמה (מיינ"ט סי' מ) דדבר זה אמת הוא דהרבה